

SERRÀ CAMPINS, Antoni (2012): *Set estudis de literatura oral*. Palma: Lleonard Muntaner, 336 p.

Per a la literatura oral catalana és una sort poder disposar d'obres com aquesta que ens ofereix l'investigador de la Universitat de Girona Antoni Serrà Campins. La publicació del llibre *Set estudis de literatura oral* contribueix, sens dubte, a donar visibilitat i impuls a aquesta disciplina científica que, cada vegada amb més força, s'obre camí com a matèria d'estudi a les universitats catalanes. De fet, el llibre que ara comentem té tots els ingredients perquè es pugui convertir fàcilment en un bon manual universitari malgrat que l'autor no l'hagi escrit amb aquesta intenció: és un llibre rigorós, didàctic i clar, molt ben documentat i amb una àmplia i selecta bibliografia. En definitiva, és un assaig sobre la poesia oral on trobem desenvolupada per capítols tota una teoria sobre aquesta forma d'art tan antiga. Des de l'ús d'una terminologia específica fins a les definicions i els conceptes, el llibre ens ajuda en gran manera a comprendre el fenomen de l'art oral i la seva pervivència en la cultura catalana.

El llibre presenta una clara unitat de contingut malgrat que està format per una sèrie d'estudis que l'autor ja havia publicat entre els anys 1983 i 2008 en llocs diferents. Aquests estudis han estat actualitzats, agrupats i ordenats per donar lloc als set capítols que integren les tres parts de què consta el llibre. El criteri d'ordenació per contingut fa que els set estudis esdevinguin progressius i complementaris de manera que el lector pot començar pel primer capítol i anar avançant de forma metòdica i sistemàtica, ampliant els seus coneixements a mesura que progressa en la lectura, fins al final del llibre.

Una característica que dóna un especial valor al llibre és el fet que, al costat d'una base teòrica molt ben documentada, s'hi inclouen reflexions contínues sobre el context en què es produeix l'obra del poeta oral, amb valuoses concrecions sobre la funció dels gèneres de la poesia oral que l'autor estudia. Però, alhora, cada estudi s'acompanya d'exemples aclaridors que donen un to amè i entenedor al treball. En aquest sentit, la pràctica docent que l'autor ha exercit durant molts anys com a professor de la Universitat de Girona segur que hi ha tingut molt a veure.

La primera part del llibre, «El poeta oral i dos dels gèneres que conrea», és la més extensa tant pel que fa al seu conjunt (ocupa més de la meitat del llibre) com pel que fa a la dimensió de cadascun dels estudis. És una part molt elaborada des del punt de vista conceptual, que beu de les aportacions teòriques realitzades per investigadors de referència com: William Bascom, Ruth Finnegan, John Miles Foley, i Albert B. Lord, a més de les dels treballs més específics sobre els glosadors catalans realitzats per Josep Massot i Muntaner, Felip Munar, i Miquel Sbert, entre d'altres.

El primer estudi, que porta per títol «Aproximació al poeta oral de llengua catalana», tracta sobre el poeta oral (enversador, versador, cantador o glosador) en tant que creador, diferencia la seva funció de la que exercien els joglars medievals, i en destaca el seu perfil humà (gent de condició humil, però dotada d'una cultura tradicional heretada de les generacions anteriors). A continuació, l'autor reflexiona sobre el paper dut a terme pels poetes orals i també per les poetesses, explica el context de les actuacions en què tenia lloc la seva activitat i parla de qui eren els seus patrocinadors. En definitiva, situa la tasca del poeta oral en el marc de les relacions humanes i socials pròpies d'una època i no exclusives de la societat catalana.

El segon estudi està dedicat a les «Modalitats de la poesia amebèa». Aquest és un estudi molt complet que fusiona tres treballs publicats anteriorment per l'autor sobre el cant amebèu o alternat, en què «dos o més poetes orals dialogaven, polemitzaven o competien posant a prova la seva capacitat improvisadora» (p. 85). En aquest estudi, l'autor dibuixa els orígens d'aquest cant així com el seu manteniment fins als nostres dies. En uns moments en què hi ha un clar interès per la recuperació del cant improvisat, que tanta vitalitat va tenir en el passat, el present estudi podrà constituir un autèntic full de ruta per a totes aquelles persones interessades a dinamitzar-lo. En aquest sentit, és de gran utilitat la definició i classificació d'alguns dels tipus més importants de cant improvisat que ens ofereix l'autor: la topada o escomesa, la demanda o pregunta difícil, i el combat, amb les seves respectives modalitats.

El tercer estudi, «Els glosats de tristor: Un estudi del gènere», correspon a la introducció al llibre *Els glosats de tristor: Una forma primordial de la poesia elegiaca* (Serrà Campins, 2005), obra guanyadora del XVIè premi Valeri Serra i Boldú de Cultura Popular de l'any 2004. L'estudi tracta un tema en general

molt poc conegut, el del cant funerari. Seguint la tònica dels estudis anteriors, l'autor situa el gènere en el context que li és propi: el dels rituals funeraris que tenien per objecte mostrar públicament el dol per la mort de les persones estimades. En aquest sentit, explica que el cant funerari tenia com a funció donar «expressió poètica al dol» i «consistia en un plany en vers d'una llargada considerable, cantat cerimonialment, per la mort d'una persona estimada o per la mort d'un grup de persones» (p. 166). A continuació, l'autor ens parla de l'origen i la universalitat d'aquest cant, de la seva vigència en les terres de parla catalana, dels textos localitzats (uns dos-cents setze, que corresponen a vuitanta-set glosats diferents), del seu contingut, estructura i funció.

La segona part del llibre du per títol «Fórmules de la balada i la rondalla». El primer dels dos estudis que la componen, «“Matinet me'n llevo” i altres fórmules de la baladística catalana», pren com a punt de partida el clàssic llibre d'Albert B. Lord, *The Singer of Tales* (1960), que estudia les característiques dels poemes narratius de composició oral. Mentre que el segon estudi, «Composició i estil formularis de la rondalla meravellosa», segueix els postulats teòrics que els folkloristes Axel Olrik, Max Lüthi i Vladimir Propp van fer en relació a l'estil i l'estructura de la rondalla meravellosa. A partir de les aportacions d'aquests estudiosos, l'autor analitza algunes de les fórmules que apareixen en les balades i en les rondalles catalanes i en mostra el seu valor arquetípic. En aquesta part, com en general també en la resta del llibre, l'autor fa referència a les connexions entre la literatura oral i la literatura culta i es fa ressò d'una afirmació que em sembla molt rellevant de destacar i és que «són els gèneres i els temes de la literatura escrita els que deriven dels de tradició oral, sempre o gairebé sempre anteriors a aquells i patrimoni de totes les classes socials» (p. 223, nota 16).

Finalment, la tercera part del llibre està dedicada al «Teatre de composició oral i conservació memòristica». Aquesta part conté dos estudis: «Formes dramàtiques de composició oral», i «Notes sobre la tradició oral i l'antic teatre popular». Els dos treballs aporten una valuosa informació sobre el teatre de composició oral, les seves característiques, els temes tractats, i les seves formes, que abasten des dels balls parlats fins al misteri religiós o l'entremès còmic. Un punt interessant de reflexió que aporta l'autor és el que posa sobre la taula la relació entre el teatre popular versificat i dialogat i altres gèneres, com, per exemple, la cançó de Nadal. En aquest sentit, l'autor aporta diverses proves documentals sobre el fet que moltes cançons de Nadal són fragments d'obres de teatre popular versificat que es representaven a l'església i a les cases (davant del pessebre) durant les festes nadalenques, com ja havia apuntat, per exemple, Josep Romeu i Figueras en els seus estudis sobre el cançoner nadalenc català.

El llibre *Set estudis de literatura oral* constitueix una obra de primer nivell on gairebé res no és sobrer i on cada frase i cada paraula té el seu sentit, començant pel mateix títol del llibre, en què descobrim el mot «set», un nombre de gran simbolisme en la literatura oral com molt bé es va encarregar d'explicar Axel Olrik en les seves conegudes lleis de la narrativa oral. Com diu Serrà Campins referint-se a la rondalla meravellosa: «És prou coneguda la preferència que el gènere manifesta pel tres i el set, dos nombres amb arrels molt antigues i una gran càrrega simbòlica, que es troben especialment vinculats a la màgia, la mitologia, la religió, el joc, i l'art en general, la literatura inclosa» (p. 256). Gaudiu, doncs, de la lectura d'aquests set estudis de literatura oral, que són una invitació a la descoberta dels mecanismes, també simbòlics, de la poesia oral.

Carme ORIOL
Universitat Rovira i Virgili

TAYADELLA, Antònia (2012): *Sobre literatura del segle XIX*. A cura de Josep M. DOMINGO. Pròleg d'E. GALLÉN, J. M. DOMINGO i E. CASSANY. Barcelona: Universitat de Barcelona; Societat Verdaguier, 408 p. (El Vuit-cents, 8).

Ens trobem davant d'un llibre nou que conté estudis considerats clàssics i, tanmateix, aquests són encara una referència obligada en els nostres dies. Això es deu al fet que l'autora ha estat professora de